

ФИЛИП ВИШЊИЋ

ПРОГРАМ ПРОСЛАВЕ СТОГОДИШЊИЦЕ
ЊЕГОВЕ СМРТИ

ИЗДАЊЕ

Одбора за прославу стогодишњице смрти Филипа Вишњића
Бијељина — Београд

1935

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"ФИЛИП ВИШЊИЋ"
БИЈЕЉИНА

Биљ.

929

Чис. број

ЛН8035732

>39346

22-1052

Приређивач:

Одбор за прославу стогодишњице смрти
Филипа Вишњића
Бијељина – Београд

Репринт издање

Издавач:

Народна библиотека
„Филип Вишњић“ Бијељина
2008.

Agresac:

Бијељина, Трг краља Петра I Карађорђевића бб

За издавача:

Душанка Новаковић

Значај прославе

Почетком 1934 године предузета је акција за прославу стогодишњице смрти великог народног песника Филипа Вишњића. Славећи Филипа Вишњића као једног од ретких познатих а великих творца народне поезије, која нам је у ропству очувала народну свест и име, жели се одати поштовање и захвалност коју потомство осећа пре-ма овим незнаним генијима и јунацима народним, који су као рањени орлови кликтали над Голготом и несрећом нашом; али и пророчким духом гледали у будућност, те код напађених кметова и робова будили наду на лепше дане, сношљивији живот.

Значај Филипа Вишњића је тим већи што је он певао у најсудбоносније доба по наш народ, за време првог устанка. Својом маштом, топлином осећања и познавањем народне душе испевао је узорне песме; које су прострујале кроз срца целог нашег народа, челичиле борце, храбриле клонуле; сугестивном снагом привлачиле хиљаде добро-

вљаца ратника у таборе усташа. Од заплашене и голе раје, Вишњићеве песме су стварале неустрашиве витезове.

Иако је живео у самим догађајима, Вишњић је из историске перспективе посматрао побуну гolorуке раје и дао је првом српском устанку онај смисао и значај који му је дала доцније историја. Још пре више од сто година он је схватао историју онако како је схватају данашњи модерни историчари: не као борбу између вођа несвесних маса, него као борбу класа, као борбу „сиротиње“ против „Турака изелица“.

Тако се без претеривања може рећи да је Филип Вишњић био један од ретких интелектуалних вођа првога нашег устанка.

Вишњић је живео заједно са усташама и податке за своје песме прикупљао од самих учесника у биткама. Отуд су његове песме непосредне и историски тачне. Личности у својим песмама Вишњић је сликао верно, онако како их и историја доцније приказује, али микеланђеловском снагом и вештином. Његове песме су уједно и историска документа и уметничка ремек-дела.

Овај песник националне и социјалне револуције из времена Карађорђевића имао је судбину сличну божијим апостолима и постао је нашим народним пророком и претечом. После страшне личне и породичне трагедије у младости, он у слепачкој тами изгнанога кмета учи школу на изво-

рима народне традиције и песме. Као зрео човек у четрдесетим годинама осећа у својој души апостолски позив и са слепачким штапом у руци и гуслама у торби полази кроз поробљену земљу, да подиже дух и отвара нове светле видике и да тиранима прориче пропаст и истребљење. Он даје томе облик божијег послана и пророчке видовитости. Са Филипом Вишњићем у најзначајније доба наше историје заблистало је још једном светло народне песме – као народне школе и религије – невиђеним дотле сјајем, да се после тога почне гасити и у данашње дане дотињава, препуштајући своје место модерној школи и науци и модерним пионирима чојства и витештва.

Чудна је судбина да су сви творци народне песме остали непознати и да је историја забележила само последњег и најзначајнијег њезиног представника у лицу овога слепог кмета прогнаника. На његове је пророчке струне са гусала последњи пут проговорио колективни дух народни и дао оно што је најлепше. Тако је лик Филипа Вишњића постао симболични представник духа народнога и свих незнаних твораца народне песме. Ми не желимо да име и лик Филипа Вишњића утоне у митске магле и да се о њему ништа не зна. Не желимо да књижевни педанти једнога дана оспоре и постојање аутора „Почетка буне на дахије“, и да мисао ове божанске песме доведу у везу са неким књижевним или социјалним и политичким утицајима западне или које друге културе.

Ради тога искоришћујемо прилику ове стогодишњице да истакнемо значај овога великога и необичнога човјека и да, прослављајући његову успомену, прославимо и народну песму и све њене незнане творце.

Зато ова прослава треба да буде општа народна свечаност.

Програм прославе

Да би одавање признања овом великому барду, као и свима непознатим народним певачима и песницима, било што достојније, образовани су одбори у Бијељини и Београду да организују ову прославу. Њихова је замисао и програм у овом:

1. – да се изда збирка песама Филипа Вишњића за које је утврђено по записима Вуковим и другим да је њихов творац Филип Вишњић. Ова је збирка пропраћена са критичким предговором о животу и делу песниковом као и коментаром поједињих песама.

2. – да се изда спомен-књига о Филипу Вишњићу и народној песми уопште. На сарадњу за ову спомен књигу позвани су наши и страни научници и књижевници, који су са разних становишта обрадили значај народне песме.

3. – да се умножи лик песников у облику мањих слика и у облику дописних карата.

4. – да се изради и умножи у металу израђен рельеф лика песникова.

5. – да су у октобру месецу 1935 године у целој држави приреде у уметничком облику академије народне песме. Ове ће академије имати сврху да евоцирају из наше народне прошлости појединачне моменте који имају да покажу утицај народне песме на изградњу народног духа.

6. – да се у част ове стогодишњице приреди симболична прослава народне песме.

На извођењу овог програма најтешње сарађују са Одбором за прославу стогодишњице Филипа Вишњића: Соко Краљевине Југославије, Народна одбрана, Југословенско учитељско удружење и Југословенско професорско друштво, дакле четири најмоћније националне и културне организације у земљи, а у његовој завршној фази биће позвани на сарадњу и највиши представници државе, науке и уметности.

Прве четири тачке овога програма већ су извршене.

Приход од горе наведених едиција и приредба употребио би се:

1. – на изградњу спомен-школе у родном крају песниковом, јер Вишњићеви потомци, нажалост, још немају школе.

2. – да се на утрнулом огњишту породице Вилића, на коме је угледао света Филип Вишњић, а које је место по предању његових земљака тачно познато, подигне једна камена могила, која ће означавати место његова рођења.

3. – да се у предворју бијељинске реалне гимназије, која има да добије име Филипа Вишњића, подигне једна скромна биста песникова.

4. – да се оснује фонд Филипа Вишњића, чији ће се приходи трошити на просвећивање народних слојева Вишњићевог родног краја.

Живот и дело Филипа Вишњића

Наш народ воли песму и јуначка дела, али изузевши једног доба чувеног по великим јунацима и бојевима, ниједно није опевано како заслужује. Ни Немањине победе, ни Душанови походи, ни слава дивовских борба за наше уједињење немају свога песника. Има га само херојско доба Карађорђево, и то песника који се рађа једном у неколико векова – има Филипа Вишњића.

Наше народне песме су величина и понос нашег народа. Величина, јер у њима има лепота којима су се дивили највећи умови света, а понос, јер су ницале и цветале у најтежим и најгорим данима наше историје, у доба робовања Турцима, и јер су васпитале борце за народно ослобођење.

Али, иако су те песме стваране столећима, њихови творци, најдаровитији људи нашег народа, остали су непознати. Срећа је хтела да Вишњић, слеп, пређе реку Саву и да се настани у селу Грку, па да га у пролеће 1815 године нађе Вук и забележи од њега шеснаест епских песама, од којих

неке спадају у најлепше примере наше књижевности. Тако је једна тајна о постанку наших народних песама до краја расветљена.

Захваљујући Вуку Карадићу и песнику Лукијану Мушицком ми данас знамо говото све о Филипу Вишњићу, знамо за његово рођење и смрт, родно место и место последњег његовог боравка, живот и догађаје у које је тај живот био уплетен, знамо за његов лик и појаву, духовне особине и књижевно дело.

Филип Вишњић родио се 1767 године у Српској Трнови, једном веома лепом и питомом подринском селу, које је за време Турака припадало зворничкој нахији.

Филиповом оцу било је крштено име Ђорђе, али су га у селу звали Стојаном; мајци, Марија, а прозвали су је Вишњом, и само су је по том имениу и знали. По том имену и Филип је прозван Вишњићем.

У селу Трнови породица Вилића становала је од старина и била на гласу.

Филип је рано изгубио оца, а мати му се предудала у село Међаше, близу Бијелине. Ту је он провео своје детињство и своју младост; ту је још у осмој години добио богиње и од те болести ослепио. Овај тешки удар судбоносан је тренутак у животу Вишњићеву. Он је упутио целу његову будућност у једном одређеном и неизбежном правцу, одвео га је право гуслама и певању. Филип

је у раној младости научио гудити уз гусле и певао је тада само песме које је чуо и научио. То је други пресудан тренутак у његовом животу; а трећи, можда најважнији, који се по својим последицама најдубље усекао у Вишњићеву душу и био доживотни завет, јесте крвава трагедија његове родбине у Трнови.

За време Кочине Крајине, кад је Филипу било 20 година, задесила је Вилиће велика несрећа. Једнога дана, месеца августа 1787 године, Филиповим стричевима дођу у Трнову неки угледни бегови из Зворника у госте. Обесни и осиони, они се не задовоље само гозбом, него неки од њих насрну на Ђурђију, жену Луке Вилића, стрица Филипова, и по праву јачега онога доба, оно што зажеле, и учине.

Кад Вилићи сазнају за нанесену им срамоту, они одмах убију два Турчина: један је насиљник лежао мртав у локви своје крви, а други је висио о шљиви пред кућом Вилића, обешен уларом свога коња.

То убиство, премда у одбрани породичне чести, зачетак је страшне трагедије Вилића. Турска освета је дошла ускоро и била изведена веома свирепо. Уочи Преображења, славе манастира Тавне, Турци ухвате сва три Флипова стрица: Марка, старешину задруге, и браћу му Лазу и Луку, а с њим и Лукиног сина Божу, тј. сву одраслу чељад Вилића, па их све вежу и собом поведу. Игуман Тавне понуди Турцима четири кесе откупа да

Вилићима одреше руке да би се могли само причестити, али Турци не хтедну то примити, него допусте за сто гроша да Вилићи, везаних руку, уз оружану пратњу, уђу у цркву да се исповеде и причесте. Турци их затим одведу у Зворник и ту погубе.

После те велике погибије и нечувених турских насиља, породица Вилића није се могла одржати. Цео њен опстанак био је доведен у питање и од тог тренутка губи се сваки траг о преосталим члановима породице Вилића. Остао је у животу само Филип, који за свој живот има да заблагодари само слепилу; а на месту где је некад живела велика, богата и на гласу задруга Вилића угасило се сасвим огњиште. На њега више ни нога слепог Вишњића није смела да стане. У тој необичној чињеници извор је и оном страшном пламену Вишњићеве мржње према Турцима и освете погажена роба, која се уздиже титански против тираније, отуд је и онај крик и револт „сиротиње раје“ коме нема равног у епској поезији ниједнога народа.

Погибија стричева и уништавање њихове породице оставили су дубок утисак на Вишњићеву душу.

Како је после ових догађаја, од своје 20–30 године, проводио Вишњић живот, не знамо.

У тридесет првој години оженио се. Жена му је била родом из села Мртвице, из породице Ђуковића. Крштено јој је име било Наста, али су

је више звали по надимку Бијела. Она је изродила с Филипом шесторо деце, од којих је 1817 године у животу било само двоје, и то: Ранко и Милица.

Вишњић је много путовао и обишао многа места у Босни, Херцеговини, Србији, Срему, Славонији и Бачкој. У Босни је прошао Јању, Бијелину, Сребрник, и Градачац, Дервенту, Тешањ, Котор-Варош, Бањалуку, у једном правцу; у другом: Тузлу, Маглај, Жепче, Врандук, Травник и Сарајево, од којих су последња два места била у то доба најзначајнији центри управе и трговине у Босанском Пашалуку.

Најважнији правац којим је Вишњић ишао био је правац: Зворник, Сребреница, Кушлат, Власеница, Горажда, Чајниче, Пљевља, Фоча и пут кроз Црну Гору до Скадра.

По саопштењу Вукову, Вишњић је то пропутовао певајући и просећи.

По једном свом казивању Вишњић је уходио турску војску, понајвише на Дрини код Бијелине.

Кад се 1809 године, после пораза на Каменици, срpsка војска која је била продрла у Босну вратила преко Дрине натраг у Србију, прешао је с њом и Филип Вишњић и после тога живео до 1813 године стално по срpsким логорима око Дрине.

Године 1810 ударила је силна турска војска под Али-пашом Видажићем из Босне, па је, прешавши Дрину, опколила Лозницу и стала је опседати и бити из топова. У опсади, међу истакну-

ним војводама (Антом Богићевићем, Милошем Стојићевићем и Капетаном Бакал – Милисавом) нашао се и слепи Филип Вишњић. Опсаднута српска војска дванаест дана је давала јуначки отпор Турцима.

Шта је могао у таквој ситуацији да ради један песник снаге и духа Филипа Вишњића. – Кад су Турци највише наваљивали, он је сео међу српске војнике, удесио гусле па почeo певати песме и храбрити војску.

Прве две године у Србији, 1809 и 1810, Вишњић је био у Лозници, а после ослобођења Лознице у Бадовинцима. У Бадовинцима је пред искупљеним војводама: Луком Лазаревићем, Стојаном Чупићем, Лазаром Мутапом, Цинцар-Јанком и капетаном Милисавом, који су били рањени у борби на Лозници, певао песме о ослобођењу Србије, а можда и своју најновију песму „О боју на Лозници“. Ту је Вишњић имао и први свој сусрет са вождом целокупне устаничке војске, Карађорђем, којему је такође певао.

Остале године провео је у Ноћајском Салашу код Стојана Чупића. Чупића Вишњић пева у осам песама, од којих је једна „Хвала Чупићева“, прави панегирик. У њој је толико детаља о људима, „капетанима, момцима и лавовима“ Чупићевим, да их је могао знати само најближи познаник или онај који је с Чупићем био дуже времена заједно.

Вишњић даље зна фамилијарно име Чупићево и од мила му пева Стоко, зна све његове слуге

и коње, сна да станује „иза бара“ и какав је начин његове борбе. Најзад, зnamо да је Вишњић од Чупића добио на поклон два прекрасна коња. Осим тога, Вишњић је извесно време живео код кнеза Иве Кнежевића у Дворовима, код Милоша Стоићевића и Анте Богићевића, Цинцар-Јанка и Луке Лазаревића, јер је он радо ишао на ноге чувеним јунацима, да се, у првом реду, обавести о појединостима знатних бојева и догађаја.

Живот у логорима међу јунацима или у домовима гостољубивих домаћина јунака одговарао је не само животној потреби једног слепог гуслара, него је био сасвим у складу с јуначким духом и жудњом Филипа Вишњића да на извору нађе материјала за прослављање слободе.

По логорима, бојним пољима и шанчевима око Дрине, где је из близине пратио крвате бојеве и слеп преживљавао велику душевну борбу, већу но они који су увек могли знати ко губи а ко добија, Вишњић је више жудио да доживи пуну слободу, па је њу пророчански и претсказивао.

Вишњићево бављење у Србији је важно из више разлога. Прво, што је Вишњић у Србији испевао неке нове песме, друго, што је неке раније овде попунио, и треће, најважније, што је у слободи имао могућности да више пута певајући, песме поново запамти, и тако потпуно уређене преда Вуку, односно нашој историји књижевности.

Када Турци у јесен 1813 године пређу Дрину и Саву, пођу Шапцу, а Стојан Чупић и Зеко Бу-

љубаша утврде се код села Равња у јаким шанцима, у једном од тих шанаца налазио се с војском и Филип Вишњић. Турци у октобру ударе на те шанце. Зеко, пошто добије седамнаест рана, погине, а Чупић (и с њим Филип Вишњић) умакну, и тако Турци шанце освоје. Тада многе породице из Србије пребегну у Срем. Тако и Вишњић са својом породицом заједно са осталим избеглицима пређе Саву и настани се у Грку.

По доласку у Грк прво се смести код неког Гаје Ноћајца и на једној половини његова дворишта сагради себи колибу и око колибе направи више клупица. Ту је Вишњић, певајући песме, окупљао многе слушаоце и у тој колиби остао више година. Из Грка је одлазио у оближњи Босут и Рачу, и даље, Шид, Илок, Руму и Земун и по свим тим местима певао. Он је већ тада имао леп глас.

Захваљујући томе бежању, и Вук Караџић могао је у пролеће 1815 године, бавећи се у Шишатовцу, да дозна за Вишњића. Том приликом, највероватније, обавестио је Мушицког о Вишњићу и замолио га да песника позове или му је сам поручио да што пре дође у Шишатовац.

Вук у једном писму писаном на Видовдан 1815 године извештава Копитара да има песму о „Смрти Кулин-Капетана“ сасвим друкчију, већу и лепшу од оне коју је дао у Ј збирци. За њу је јавио да му је један слепац из Србије певао, а тај сле-

пац није био нико други него Филип Вишњић. Вук је у времену од Ускрса до Видовдана забележио од Филипа 16 песама.

Вук је већ тада, правилно оценивши високу књижевну вредност Вишњићевих песама и његов изванредни песнички дар, наговарао га да иде опет у Србију, у жељи да би онамо још коју песму спевао, али га никако није могао наговорити, јер му је у Срему било добро: „имао је свога коња и таљиге и чисто се био погосподио“.

Нажалост, ни тад ни после Вишњић се није враћао у Србију, нити је после тога испевао више иједне песме.

Следеће године, 21 септембра 1816, примио је Вишњића у Кулпину у посету тадашњи карловачки митрополит Стеван Стратимировић, један од највећих и најпознатијих људи у Српству онога времена, и богато га обдарио. Отада је Вишњић био предмет велике пажње. За њега се интересују људи разног сталежа и занимања. Тако је, бавећи се у месту Парагама, био од тамошњег учитеља најсвесрдије дочекан и угошћен. Знамо да је више пута био код кукојевачког спахије Михајла Јанковића, који га је радо слушао, честио и даривао.

Вук Каракић се од 1815 године стално интересује за Вишњића и због тога се често обраћа Мушицком. Мушички, који је најближи Вишњићу, увек се најрадије одазива.

У свом писму од 6 марта 1817 Вук се обраћа Мушицком овим речима: „Дозвовите Филипа Слијепца (ако није отишао у Србију), па га запитајте колико има како је ослијепио и одашта, и остала сва његова прикључења (н. пр. кад се оженио, до кле је путовао и шта му се знаменитије догађало итд.), па попишите, те нам пошаљите (то особито жели г. Копитар).“

Врло би добро било, кад би га могли измоловати с гуслама“.

Мушицки се подробно обавестио о свему што је Вук желео да сазна и све што је чуо од Вишњића забележио је. Подаци које је Мушицки забележио 12 јуна 1817 године сачували су се у целини, и њих је 1866 године објавио Д-р Никола Крстић у „Гласнику Српског ученог друштва“, под именом: „Белешке покојног владике Мушицког о Филипу Вишњићу“. Те белешке биле су главни извор и основа целој досадашњој биографској радњи о Филипу Вишњићу.

Последње године Вишњићевог живота биле су врло тешке. Целог века потуцајући се по свету, с бременом од шездесет и неколико година, без свог крова и огњишта, оставши без жене с децом која га нису могла прихватити ни помоћи, Вишњић се после смрти жене морао склонити код своје родбине, Манојла и Стевана Радишића, и ту до своје смрти, до 1834 године, је остао.

Вишњићу у животу срећа није била наклоњена. У најранијем детињству изгубио је оца и још

врло мали морао је с мајком да се одвоји од своје куће и свог родног места. У осмој години је ослепио, у двадесетој доживео целу катастрофу очеве породице. Морао је живети од певања и просјачења, и мало је речено кад се каже да је тај живот био горак. Међутим, Вишњићево страдање није се тим завршило. Он је запамтио неколико бежанија, од тих две од најтежих последица за цело Српство: једну 1809, а другу 1813; а колико је било других незгода, нечовечног поступања са гусларом - бунцијом од Турака и увреда слепцу пројаку од свог рођеног народа.

Није био срећан ни у породици. Од шесторо деце до 1813 године већ је четворо био изгубио. Двоје што је остало било је исто зле среће. Син Филипов, Ранко умро је не оставивши потомства. Милица, кћи слепца гуслара, по порођају је умрла. По завештању очевом, и син и ћерка су сахрањени до њега. Велики песник легао је у гроб са сазнањем да ће се његов род угасити.

*

* * *

Кад је Вишњић 1834 године умро у Грку, утишини једног обичног сремског села, нико од његових савременика, па ни сам Вук није осетио да је у њему наша књижевност изгубила једног од највећих песника. Вишњићеву смрт није забележио ниједан тадашњи наш лист, ниједан наш хроничар.

Прво је Вишњићев значај истакло Српско учено друштво, објавивши 1866 године, белешке Лукијана Мушицког о Вишњићевом животу. Оно је одлучило и да се на гробу Филиповом подигне о друштвеном трошку надгробни споменик с натписом достојним Вишњића. Али се то није могло остварити. Међутим, што није учинило Српско учено друштво приликом Вишњићеве стогодишњице, учинила је, двадесет година доцније, српска академска омладина у Бечу. Прослављајући 1887 године помен Вука Караџића, она је прославила и помен Филипа Вишњића, „правог народног песника, певача и гуслара, обновитеља српске народне поезије, творца оних класичних народних наших умотворина на којима нам завиде туђинци и свакако једног од најгенијалнијих народних песника“.

Од прилога које је „Зора“ тада прикупила подигнут је 28 августа 1887 Вишњићу у Грку гранитни споменик у облику високе пирамиде с овим натписом:

„Гроб
гуслара-песника српског
Филипа Вишњића
каменом га обележио
Српски народ.“

и Змајевом пригодном песмом:

„Благо гробу и у тами што се сјаји
Где кандило припальују нараштаји.
Кандило је жар, што српске груди краси
Вишњић га је чувао да се не угаси.
Ми ти гробу камен дасмо. То можемо,
Венац прави твојој слави јоште дугујемо“.

У вези са откривањем споменика јавила се и прва књига о Вишњићу под именом „Сведоци народног предања око гроба Филипа Вишњића“. Књига је изашла у Илоку 1887 године у редакцији К. Змеановића и Б. Познановића, а приход јој је био намењен оснивању „штипендиске закладе Филипа Вишњића“.

Вишњић је био узрастом виши од осредњих људи, крупан и окошт, јаких и широких плећа; у лицу црвен и богињав, с истакнутим јагодицама и бразготинама, а исеченог левог увета. Главу с истуреним високим челом држао је забачено; од чела до пола темена био је ћелав. Обрва великих и густих, носа покукаста. Имао је велике, честе и проседе бркове и према прсима спуштене; косу риђу и дугу, која је падала на рамена и у покретима се таласала. Кадикад је пуштао браду, али је чешће сасецао маказама.

Носио је босанско одело, просто, али увек уредно; лети подуже чисто и бело рубље, с ферменом, а зими обични босански гуњ и чакшире од сукна. Ишао је у опанцима и босанским чарапама, с фесом без кићанке на глави и с кожном торбичом преко рамена.

Такав је био у својој педесетој години, када га је Вук нашао у Срему.

Постоје две фотографије Филипа Вишњића: једна у „Знаменитим Србима“ Андре Гавриловића и једна у Антологији српских народних песама Д-ра Војислава Јовановића, али ни за једну нема веродостојних извора.

На првој, Гавриловићевој фотографији, Вишњић је представљен у младим годинама, пун, гојазан, ратничког изгледа, с два пиштола за појасом и – с очима.

Та фотографија не може се узети као Вишњићева фотографија. Друга фотографија, коју је унео у своју Антологију Д-р В. Јовановић, нема исто тако аутентичног извора, али потпуно, у свима појединостима, одговара опису Филипа Вишњића, и та фотографија је опште примљена.

Главна одлика Филипа Вишњића као песника уједно је и главна одлика његова карактера: то је љубав ка истини.

Вишњићеве песме су сушта истинита историја Карађорђевог ратног доба.

У тим песмама не осећа се и не испољава израз личне мржње, неистине и клевете. Он је био над тим страстима, увек поштен и праведан; неумитан судија и некористољубив песник.

Вишњић се истински одушевљавао борбом против тираније, а осећај који је инспирисао цело његово уметничко дело јесте љубав према пот-

лаченим и слободи. Осећајући безграницну љубав према поробљеном народу и слободи, жудео је страсно, читавим својим бићем, да доживи слободу целог свој народа. На тај начин су постали они дивни стихови:

Дрино водо, племенита међо!
Измеђ Босне и измеђ Србије.
Наскоро ће и то време доћи,
Када ћу ја и тебека прећи
И честиту Босну полазити.

Вишњић је припадао генерацији која је дала најсмелије бунтовнике и највеће, можда, јунаке у нашој историји, „покољењу за пјесму створену“, само је случај или добри геније нашег народа ставио му у руке, као и Вуку, место бојног јатагана, звучне јаворове гусле.

Њему, рођеном јунаку, природа је у накнаду, по речима Слободана Јовановића, дала „херојску машту“.

Вишњић, слеп, није могао бити очевидац бојева, али је учествовао у њима. Он је био у логорима, шанчевима и бојним пољима готово свуда око Дрине: ту је слушао пуцњаву из пушака, звеку сабалја и вриску коња; поврх њега су прелетале и распрскавале се бомбе; око њега звијдала турска зрна и цактале сабље у јуначким рукама, а он је, седећи мирно, гудио уз гусле, певао и храбрио борце.

Он је према себи, уобличавајући и стварајући маштом, давао живе рељефе јунака. Какву је Вишњић машту имао, показују многе његове песме, а нарочито његова причања која су се до данас сачувала.

Изгледа невероватно да је за осам година колико је гледао Вишњић примио у своју душу толики видљиви свет који имамо у његовим песмама; изгледа још невероватније кад зnamо да се тих осам година има да сведу на читаву половину, јер се свест о животу није могла јавити одмах по рођењу.

Песнички дар у Вишњића показао се и развио зарано. Он је као младић сам научио гудити и певао је уз гусле песме које је чуо, а лако је примио све што је чуо. Упоредо с песничким даром развила се код њега и једна особина високог реда, изванредно памћење. А све те набројане особине, као и рано развијање унутрашњег живота имају своју основу и извор у страшној несрећи или чињеници – слепоћи.

Вишњић је стварао и певао само јуначке песме. Кад их је певао, увек их је уз гусле пратио. Певао је код куће и путујући, а слушали су га радо не само старци, старице и деца него и сами Турци. Певао је пред многим војводама, па и пред самим Карађорђем.

Честа путовања по нашим земљама довела су Вишњића у могућност да упозна многа места и крајеве, али то познавање било је толико да се

њим не може да мери ниједан наш народни песник. О светом Сави постоје две песме, и то обе од слепих певача гуслара, од слепице Степаније и Филипа Вишњића. Али је интересантно колико се у једној песми разликују у погледу географије два слепа певача. Док слепица Степанија зна само за

Бјел' Вилиндар на сред горе Свете,
Студеницу на Влаху Староме.
Милешеву на Херцеговини,

Вишњић зна за тринест манастира, за четири пута више.

Али није Вишњићево само велико познавање географије, не само места и крајева, него и људи и догађаја. У песмама „Почетак буне на дахије“ и „Боју на Мишару“ многи географски и историски подаци које даје Вишњић просто изненађују. Обиље и тачност тих података је толико, да оставља утисак најближљивије студије сакупљања и бирања грађе.

Тако у „Буни на дахије“, сем оних чуднијих прилика „по небу ведроме“, које су истинита песничка илustrација природних појава тога доба, сем тачне топографије Стамбол-качије и Небојше, куле Јакшића, ту је непрегледна листа најситнијих детаља о личностима.

Оволики обилати географски и историски материјал из народних песама, као и белешке Л. Мушицког, казују једну важну чињеницу: да се

слепи Вишњић на својим путовањима живо распитивао и извештавао о свему, да му је оштри и танани слух у тим стварима потпуно заменио очи; управо, да се сав претворио у ухо. Зато тај материјал заслужује нарочиту пажњу научника и могао би бити предмет једне специјалне студије.

Поред географије и историје, Вишњић је одлично знао живот и душу нашег човека, али више свега нашу народну поезију. Међутим, та поезија, ма колико богата и разноврсна, није утицала на Вишњића ни својим огромним материјалом, ни мотивима, но само израдом и лепотом стиха. Вишњић није народну песму копирао, него је стварао нову, није се угледао на њу ни по замисли ни по средствима рада, него је песми давао своју унутрашњу срж, натапајући је својом крвљу и личношћу.

Вишњић је знао технику стиха као прави мајстор. Његов „Почетак буне на дахије“, почевши од оног снажног и мелодичног израза „Кад се ћаше“ па до пророчког поклика: „И честиту Босну полазити“, кроз целих 629 стихова, представља једну савршену хармонију мисли, слика и музике. Уопште, његове песме, поред познатих општих одлика наших народних песама имају и посебне, Вишњићеве, као тајанствено уплитање натприродних сила у радњу и судбину људи, дизање маса против тирана као некакве елементарне појаве, јак израз мисли дат је с једном искреношћу и то-

плотом која заноси и одушевљава и чини крваву збиљу рата слатком мелодијом или примамљивом сликом.

Вишњићев језик је образац језика наших народних песама. По богатству речи, он прелази не само границе свога родног краја него и обим народног говора југозападних наших крајева, а својом пуноћом и живописношћу израза постао је Вуку модел за реформу књижевног нашег језика и непресушни извор за поезију наших највећих песника.

Вук, дајући рачуна о појединим песмама од кога су и из кога краја, вели да су од слепца Филипа Вишњића (родом из преко Дрине из села Међаша у нахији Зворничкој):

1/4. Збор зборила господа ришћанска (II, 96) или Опет Свети Сава¹).

2/30. Поранио Краљевићу Марко (II, 430) или Смрт Краљевића Марка.

3/17. Књигу пише беже Љубовићу (III, 449) или Бајо Пивљанин и бег Љубовић.

4/22. Протужило самоуче ђаче (III, 70) – Свети Саво и Хасан-Паша.

5/26. Боже мили чуда великога (IV, 117) – Почетак буне против дахија.

---

¹) В. К. IV књ. с. н. п. с. XI-XII. Стране су навођене из IV књ. држ. изд. од 1896 год.

6/28. Вино пију три српске војводе (IV, 161) –
Бој на Салашу.

7/22. Пелећеше два врана гаврана (IV, 149) –
Бој на Чокешини.

8/29. Војску купи Кулин капетане (IV, 176) –
Кнез Иван Кнежевић.

9/30. Пелећела два врана гаврана (IV, 186) Бој
на Мишару.

10/31. Закукала сиња кукавица (IV, 210) –
Милош Стоићевић и Мехо Оругџијћ.

11/32. Затече се паша Али-паша (IV, 221) –
Бој на Лозници.

12/33. Још ни зоре ни бијела дана (IV, 241) –
Лука Лазаревић и Пејзо.

13/34. Често књиге земљу прелазише (IV, 267)
– Хвала Чупићева.

Остале три песме којима је мислио да зачини
V књигу јесу:

14/39. Лазар Мутап и Арапин (IV, 273).

15/35. Бијелић Игњатије (IV, 253).

16/43. Станић Станојло (IV, 305).

Мисли се да је Вишњић знао још песама, али
се од тих песама до данас није сачувало ништа, чак
ни њихова имена.

У свему је Вук од Вишњића забележио 16
песама или 4927 стихова, од којих 4351 отпада на
песме из ослобођења Србије.

Вук је у песмама других певача стихове по-прављао, с Вишњићевим песмама то није чинио; остављао их је онако како му је слепац казао.

Филип Вишњић је цела, оделита и сасвим оригинална књижевна фигура, личност коју можемо уврстити у ред најзначајнијих песника југословенског романтизма. Одлике његове поезије одлике су првог реда: оне које су нашу поезију издигле до највеће висине, да је називају најлепшом епском поезијом, а Вишњића највећим познатим епским песником у целом свету.

СИГ. 821. 929. 09.

— ФИЛ

22=1052

ИНВ. БР.

= 39346

168035/22

Б Е О Г Р А Д

ЗА ШТАМПАРИЈУ „ЗОРД“ — БЕОГРАД, КОСМАЈСКА 24 — ТЕЛ. 29-920
МИЛИВОЈЕ Ј. ТРАЈКОВИЋ ШТАМПАР, СТРУМИЧКА 9

1 9 3 5